

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

25 січня

"Забвержено"
Атестаційною Колецією
Віноосвіти України

22.04.99р.
н 2/9-2/4

" Узгоджено "

Заступник голови ВАК України

С.В. ІВАНОВ

1999р

ПРОГРАМА

кандидатського іспиту із спеціальності

09.00.05 - історія філософії.

Укладачі: проф., д.ф.н. Ярошовець В.І., проф., д.ф.н. Бичко І.В., проф., д.ф.н. Кушаков Ю.В., проф., д.ф.н. Огородник І.В., доц., д.ф.н. Александрова О.В., доц., д.ф.н. Конотоп Л.Г., доц., к.ф.н. Андреус А.П., доц., к.ф.н. Бугров В.А., доц., к.ф.н. Кононенко Т.П., доц., к.ф.н. Пшеничнюк В.О., доц., к.ф.н. Решетник М.Д., доц., к.ф.н. Русин М.Ю., доц., к.ф.н. Трубенко А.І.

І. ВСТУП

Історія філософії як історіографія і як наука. Основні етапи становлення історико-філософської науки. Антична історіографія філософії. Середньовічна історіографія філософії. Історіографія філософії епохи Відродження. Історіографія філософії Нового часу. Ідея побудови історії філософії як науки (І.Кант). Розвиток і втілення ідеї Г.Гегелем, Ф.Шеллінгом, Л.Фейербахом, К.Марксом. Західноєвропейська історико-філософська думка другої половини XIX- початку XX ст. Російська та українська історіографія філософії XIX-першої половини XX століття. Сучасні історико-філософські концепції

Історія філософії як компонент історії культури. Взаємовідношення мистецтва, релігії, філософії, науки в їх історичному розвитку. Історія філософії як історія логосу та історія етносу. Історія філософії як пошук абсолютних цінностей, як історія гуманізму.

Основні проблеми теорії і методології історії філософії. Поняття всесвітньої історії філософії. Всесвітня історія філософії та історія філософії окремого народу. Проблема закономірностей історико-філософського процесу і персоналістський вимір історії філософії. Типи історико-філософських досліджень. Принципи і методи історико-філософського пізнання.

Проблема співвідношення сучасної філософії та історії філософії. Основні функції історико-філософського пізнання.

Список літератури

Основної

Гегель Г.В.Ф. Лекции по истории философии. Введение в историю философии // Соч. В 14-х т. - Т.9. - М., 1932. - С.19-32.

Гегель Г.В.Ф. О сущности философской критики // Работы разных лет. В 2-х т. - М., 1970. - Т.1. - С. 268-284.

Фейербах Л. К критике философии Гегеля // Избран. филос. произведения. В 2-х т. - М., 1955. - Т.1. - С. 53-95.

Фейербах Л. Гегелевская история философии // История философии: В 3-х т. - М., 1967. - Т.2. - С. 23-88.

II. ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

(1) Давньоіндійська філософія

Зародження філософської думки в надрах релігійно-міфологічної свідомості.

Ведичний період давньоіндійської філософії (прибл. до VI-V ст. до н.е.). «Веди» та «Упанішади». Брахманізм. Уявлення про субстанцію буття та сенс людського життя.

Післяведичний, епічний період (III-II ст. до н.е.). Джайнізм: вчення про карму. Буддизм: вчення про чотири шляхетні істини. Обґрунтування індуїзму. Філософські школи: санкхья, йога, вайшешика, ньяя, міманса, веданта. Локаята - вчення, що «спрямоване на цей світ».

(2) Давньокитайська філософія

Міфологічні витоки філософського мислення. Класичні книжки китайської освіченості.

«І цзін» (XII-VI ст. до н.е.). Перехід від міфу до поняттєвої онтології.

Основні філософські школи періоду розквіту давньокитайської філософії.

Конфуціанство. Етичне вчення Кун-Фу-Цзи (Конфуцій) (551-479 до н.е.).

Мен-цзи (372-289 до н.е.). Концепція людської природи.

Сюнь-цзи (298-238 до н.е.). Співвідношення людини і природи. Онтологія мови.

Даосизм. Лао-цзи (VI-V ст. до н.е.). Вчення про «дао» як онтологічне обґрунтування етичного ідеалу.

Моїзм. Мо-цзи (479-391 до н.е.). Опозиція конфуціанству. Вчення про всезагальну любов (любов до ідеального).

Школа закону («фа-цзя»), школа «ін-янь», школа імен («мін-цзя»).

Список літератури

Основної

Антология мировой философии: В 4-х т. - М., 1969. - Т.1. - Ч.1. - С.69-261.

Древнеиндийская философия. Начальный период. - М., 1963. - 272 с.

Древнекитайская философия: В 2-х т. - М., 1994. - Т.1 - 361 с. - Т.2 - 382 с.

III. АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

(1) Досократівська філософія

Виникнення філософії у Стародавній Греції: соціально-економічні, політичні і культурні передумови.

Мілетська школа. Проблема «начала та елементів» буття. Фалес Мілетський (бл. 625-547 до н.е.), Анаксимандр (бл. 610-546 до н.е.), Анаксимен (бл. 588-525 до н.е.).

Геракліт Ефеський (бл. 544-480 до н.е.): вчення про вогонь; ідея єдності і боротьби протилежностей; поняття «логос»; погляди на процес пізнання; соціально-етичні ідеї.

Піфагор (бл. 580-500 до н.е.) та піфагорейці: вчення про буття; космологія і космогонія; релігійно-етичне вчення.

Елейська школа. Ксенофан (бл. 565-473 до н.е.), Парменід (бл. 540-Бл. 470 до н.е.), Зенон (бл. 490-430 до н.е.): вчення про «єдине»; онтологічний і гносеологічний сенс апорій.

Емпедокл (бл. 490-430 до н.е.) і Анаксагор (бл. 500-428 до н.е.): вчення про елементи і рушійні сили космосу; проблеми пізнання.

Левкіпп (500-440 до н.е.) і Демокріт (460-370 до н.е.). Давньогрецька атомістика.

Список літератури

Основної

Антологія мировой философии: В 4-х т. - М., 1969. - Т.1. - Ч.1. - С.268-315; 322-346.

(2) Антична філософія класичного періоду

Софісти. Протагор (481-411 до н.е.), Горгій (483-375 до н.е.): поворот до антропологічної проблематики.

Сократ (469-399 до н.е.): філософія як етика; проблема методу.

Платон (427-347 до н.е.): вчення про ідеї; «теорія» пізнання; діалектика; вчення про душу; космогонія; соціально-етичні погляди.

Аристотель (384-322 до н.е.): метафізика; теоретико-пізнавальна та логічна проблематика; вчення про категорії; психологія; соціально-політична теорія; естетичні ідеї.

Список літератури

Основної

Платон. Гиппий больший // Соч: В 3-х т. - М., 1968. - Т.1. - С. 149-185.

Платон. Государство // Соч.: В 3-х т. - М., - Т.3. - Ч.1. - С. 89-453.

Аристотель. Метафізика // Соч.: В 4-х т. - М., 1976. - Т.1. - С.69-367.

(3) Елліністично-римська філософія

Епікуреїзм. Епікур (341-270 до н.е.). Тит Лукрецій Кар (бл. 99-55 до н.е.). Новий етап у розвитку античного атоїзму.

Стоїцизм. Зенон з Кітіона (бл. 386-264 до н.е.), Хрисіпп (бл. 280-205 до н.е.), Сенека (3 до н.е. - 65 н.е.), Епіктет (бл. 50-138 н.е.), Марк Аврелій (121-180 н.е.). Логіка, фізика, етика обов'язку.

Скептицизм. Піррон (бл.365-275 до н.е.), Секст Емпірик (кінець II - початок III ст. н.е.): відмова від догматизму. Атараксія.

Еклектизм. Ціцерон (106-45 до н.е.), Варрон (116-26 до н.е.): енциклопедизм, ідея синтезу досягнень всіх філософських шкіл; етика.

Неоплатонізм. Підсумок розвитку філософії античності. Плотін (203-270 н.е.): вчення про три онтологічні іпостасі - єдине, розум і душу; вчення про еманації; містична гносеологія; психологія. Порфирій (бл. 232-304 н.е.): вчення про категорії. Ямвліх (бл. 280-330 н.е.): філософія міфології. Прокл (410-485 н.е.): теорія діалектики.

Список літератури

Прокл. Первоосновы теологии // Лосев А.Ф. История античной эстетики. - М., 1974. - С. 458-537.

IV. ФІЛОСОФІЯ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Архетипи середньовічної свідомості. Бог і світ. Віра та розум. Дух. Откровення.

(1) Патристика

Ориген (184-254): спроба систематизації християнського вчення; поєднання християнства з платонізмом.

Аврелій Августин (354-430): цілісна система християнського вчення, обґрунтована філософською спекуляцією; занурення у світ людської особистості; концепція історичного процесу.

Список літератури

Основної

Антология мировой философии. В 4-х т. - М., 1969. - Т.1. - Ч.2. - С. 581-605.

Аврелий Августин. Исповедь. - М., 1991. - С. 53-373.

Ориген. О началах. - Самара., 1993. - 316 с.

(2) Схоластична філософія.

Йоан Скот Еріугена (810-877): тлумачення відношення між вірою і розумом; радикальний реалізм у вирішенні проблеми універсальї.

П'єр Абеляр (1079-1142): нове тлумачення співвідношення віри та знання; поміркований (помірний) номіналізм.

Фома Аквінський (1225-1274): використання ідей Аристотеля для систематизації християнського світогляду; п'ять доказів буття Бога; фундаментальна структура метафізики; вчення про душу.

Роджер Бекон (1214-1292): критика схоластики (п'ять заперечень); обґрунтування наукової методології.

Дунс Скот (1265-1308): повернення до августинізму; онтологічний індивідуалізм.

Вільям Оккам (1300-1350): радикальний номіналізм; теорія двоїстої істини.

Мейстер Екхарт (1260-1327) - засновник німецької філософської містики.

Список літератури

Основної

Антология мировой философии. В 4-х т. - М., 1969. - Т.1. - Ч.2. - С. 794-907.

Петр Абеляр. История моих бедствий // Августин Аврелий. Исповедь. Петр Абеляр. История моих бедствий. - М., 1992. - С. 259-294.

Мейстер Экхаррт. Духовные проповеди и рассуждения. - М., 1991 - 191 с.

V. ФІЛОСОФІЯ ДОБИ ВІДРОДЖЕННЯ

Головні риси та основні напрямки філософії Відродження.

Микола Кузанський (1401-1464): синтез неоплатонізму з ренесансним гуманізмом; вчення про «вчене незнання»; природа людини.

Еразм Роттердамський (1469-1536): «філософія Христа»; гуманістична переробка християнської етики.

Томас Мор (1490-1525): етичне вчення.

Нікколо Макіавеллі (1469-1527): соціально-політична теорія.

Мішель де Монтень (1533-1592): вчення про людину та її гідність.

Джордано Бруно (1548-1600): натуралістичний пантеїзм; вчення про єдине, матерію, форму та світову душу.

Томазо Кампанелла (1568-1639): комуністичний ідеал.

Якоб Беме (1575-1639): містичний пантеїзм; діалектика боротьби протилежностей; вчення про людину

Список літератури

Основної

Беме Я. Аврора, или Утренняя звезда в восхождении. - СПб., 1994.

Бруно Д. О причине, начале и едином // Диалоги. - М., 1949.

Кампанелла Т. Город Солнца // Утопический роман XVI - XVII веков. - М., 1971. - С. 143-191.

Николай Кузанский. Об ученом незнании // Сочинения в 2-х т. - М., 1980. - Т. - 1. - С. 47-184.

Макиавелли Н. Государь. - Х., 1998. - С. 47-122.

Монтень М. Опыты. - М., 1979. - Кн. I. - Гл. III, XX, XXI, XXXII; Кн. II. - Гл. XIX, XXIX; Кн. III. - Гл. XIII.

Мор Т. Утопия // Утопический роман XVI-XVII веков. - М., 1971. - С. 41-141.

Эразм Роттердамский. Диатриба, или рассуждение о свободе воли // Философские произведения. - М., 1986. - С. 218-289.

VI. ФІЛОСОФІЯ НОВОГО ЧАСУ

(1) Англійська філософія XVI-XVII ст.

Філософське обґрунтування експериментального дослідження природи Ф.Беконом. Перегляд традиційних засад онтології. Засоби дослідження природи. Індуктивний метод Ф.Бекона.

Онтологія та теорія пізнання Т.Гоббса. Сенсуалістична основа теорії пізнання та номіналізм Т.Гоббса. Філософські підстави дослідження суспільних утворень. Політична філософія Т.Гоббса.

Особливості матеріалістичного сенсуалізму Дж.Локка. Значення зовнішнього та внутрішнього досвіду у творенні складних ідей. Епістемологія Дж.Локка. Проблема означення абстрактних складних ідей.

*Список літератури
Основної*

Бекон Ф. Великое восстановление наук // Соч.: В 2-х т. - М., 1971. - Т.1. - С.63-83.

Бекон Ф. Новый Органон // Соч.: В 2-х т. - М., 1972. - Т.2. - С.34-36, 61-123.

Гоббе Т. Левиафан // Избран.произв.: В 2-х т. - М., 1964. - Т.2. - С.50-113, 149-169, 192-209, 280-304.

Локк Дж. Опыт о человеческом разумении // Соч.: В 3-х т. - М., 1985. - Т.1. - С.154-198, 212-215, 345-369.

Локк Дж. Опыт о человеческом разумении // Соч.: В 3-х т. - М., 1985. - Т.2. - С.3-40.

Локк Дж. Об управлении разумом // Соч.: В 3-х т. - М., 1985. - Т.2. - С.230-328.

(2) Англійська філософія XVIII ст.

Обґрунтування динамічного характеру матерії у вченнях Дж.Толанда, А.Коллінза та Д.Гартлі. Сенсуалізм як чинна підстава світогляду.

Просвітницькі ідеї в англійській етичній думці початку XVIII ст. Творчий доробок А.Шефтсбері, Б.Мандевіля.

Імматеріалізм Дж.Берклі. Номіналізм Дж.Берклі у витлумаченні природи загальних ідей.

Особливості епістемології (гносеології) Д.Юма. Принцип асоціації ідей. Критика поняття субстанції як абстрактної загальної ідеї.

Шотландська школа філософії.

*Список літератури
Основної*

Английские материалисты XVIII в. Собр.произв.: В 3-х т. - М., 1967-1968.

Беркли Дж. Трактат о принципах человеческого знания // Соч. - М., 1978. - С.149-249.

Юм Д. Трактат о человеческой природе // Соч.: В 2-х т. - М., 1965. - Т.1. - С.77-161.

Юм Д. Сокращенное изложение «Трактата о человеческой природе» // Соч.: В 2-х т. - М., 1965. - Т. I. - С.789-813.

Юм Д. Исследование о человеческом познании // Соч.: В 2-х т. - М., 1966. - Т.2. - С.19-27.

(3) Французька філософія XVI-XVIII ст.

Раціоналістичні підстави філософії Р.Декарта. Початок системної розбудови філософії у доробку Р.Декарта. Вчення Р.Декарта про метод та його методологічне значення. Принцип універсального сумніву.

Особливості раннього французького Просвітництва. Етапи розвитку просвітницького руху, його основні течії і головні представники (П'єр Бейль, Жан Мельє, Шарль Луї Монтеск'є).

Просвітницькі ідеї у творчості Вольтера. Особливості вольтерівської філософської доктрини.

Культурологічні підвалини політичної філософії Ж.-Ж.Руссо. Історичне значення філософії Руссо.

Розробка сенсуалістичної теорії пізнання та аналітичного методу у філософії Е.Кондільяка. Логічні та лінгвістичні компоненти філософії Е.Кондільяка.

Критика однобічності сенсуалізму, емпіризму та раціоналізму у філософії Д.Дідро. «Енциклопедія наук, мистецтв і ремесел» та її значення в культурному житті Франції.

Природничо-наукові підвалини філософії Ж.Ламетрі. Погляд на матерію як єдину субстанцію.

Сенсуалістичні компоненти філософії К.Гельвеція. Соціально-політична та етична доктрини К.Гельвеція.

«Система природи» П.Гольбаха. Співвідношення чуттєвого і раціонального у філософії П.Гольбаха.

Список літератури *Основної*

Декарт Р. Метафизические размышления // Избран.произв. - М., 1950. - С.314-380.

Декарт Р. Рассуждения о методе // Соч.: В 2-х т. - М., 1989. - Т.1. - С.259-273.

Монтескье Ш.Л. О духе законов // Избран.произв. - М., 1955.

Вольтер. Метафизический трактат // Филос.соч. - М., 1988. - С.227-274.

Руссо Ж.-Ж. Рассуждение о происхождении и основаниях неравенства между людьми // Трактаты. - М., 1969. - С.31-108.

Кондильяк Э. Трактат об ощущениях // Соч.: В 3-х т. - М., 1980. - Т.1. - С.190-399.

Дидро Д. Письмо о слепых, предназначенное зрячим // Соч.: В 2-х т. - М., 1986. - Т.1. - С.275-321.

Ламетри Ж. Человек-машина // Соч. - М., 1976. - С.63-153.

Гельвеций К. Мысли и размышления // Соч. В 2-х т. - М., 1974. - Т. I. - С.569-602.

Гольбах П. Система природы // Избран.произв.: В 2-х т. - М., 1963. - Т. I. - С.53-686.

(4) Філософія Б.Спінози

Вчення Б.Спінози про єдину субстанцію та її атрибути. Вирішення Б.Спінозою проблеми причинності. Проблема людини у філософії Б.Спінози (теорія пізнання та види знань; вчення про афекти та пристрасті; проблема свободи волі).

Список літератури

Основної

Спиноза Б. Этика // Избран.произв.: В 2-х т. - М., 1957. - Т. I. - С.360-401.

Спиноза Б. Приложение, содержание, метафизические мысли // Избран.произв.: В 2-х т. - М., 1957. - Т. I. - С.265-317.

VII. НІМЕЦЬКА ФІЛОСОФІЯ

(1) Філософія доби Просвітництва

Г.В.Лейбніц (1646-1716): вчення про субстанції - монади; гносеологія і методологія; проблема свободи; теодіцея.

Х.Вольф (1679-1754): перша система філософії в Німеччині; класифікація філософських наук; основні принципи онтології; етика.

Г.Е.Лессінг (1729-1781): ідея гуманності.

Й.Г.Гердер (1744-1803): гуманність і природа; пантеїстична філософія історії.

Й.В.Гете (1749-1832): натуралістичний пантеїзм; особистість і суспільство; моральність і гармонія.

Фр.Шіллер (1759-1805): історія і теорія культури; гуманність та історія; співвідношення мистецтва, науки та моральності.

Список літератури

Основної

Гердер Г. Идеи к философии истории человечества. - М., 1977. - Кн.15. -С.428-457.

Лейбниц Г.В. Монадология // Соч.: В 4-х т. - Т. I. - М., 1982. - С.413-421.

Лессинг Г.Е. Воспитание человеческого рода // Избран. произв. - М., 1953.

Шиллер Фр. Письма об эстетическом воспитании человека // Собр. соч. В 7 т. - М., 1957. - Т.6. - С.251-358.

(2) Філософія романтизму

Фр. Шлегель (1772-1829): абсолютний ідеалізм; теорія іронії; філософія культури.

Новалис (Фр. фон. Гарденберг) (1772-1801): «магічний ідеалізм»; філософія природи; філософія історії.

Й.Х.Фр.Гельдерлін (1770-1843): естетико-містичний пантеїзм; соціально-історична концепція.

Фр.Д.Е. Шлейермахер (1768-1834): «відкриття» індивідуальності; філософія релігії; вчення про герменевтику.

К.В.Фр. Зольгер (1780-1819): теорія іронії.

Список літератури

Основної

Гарденберг Фридрих (Новалис). Вера и любовь, или король и королева // Эстетика немецких романтиков. - М., 1987. - С. 44-57.

Шлегель Фр. Трансцендентальная философия // Эстетика, философия, критика. В 2-х т. - М., - 1983. - Т. I. - С.431-440.

Шлейермахер Фр. Речи о религии к образованным людям, ее презирающим. - М., 1994. - С. 44-262.

(3) Німецька класична філософія

Місце і роль німецької класичної філософії у розвитку світової філософської думки.

І.Кант (1724-1804)

Радикальна зміна філософської парадигми, сутність «коперніканського перевороту» в філософії.

Головна проблема критичної філософії. Структура системи.

Теоретична філософія.

Практична філософія. Етика, вчення про право і державу, філософія історії.

Список літератури

Основної

Кант И. Критика чистого разума // Соч.: В 6 т. - М., 1964. - Т.3. - С.68-695.

Й.Г. Фіхте (1762-1844)

Теоретична філософія. Науковчення. Три основоположення системи. Діалектика. Основні функції філософії щодо конкретно-наукового пізнання.

Практична філософія. Етика. Теорія держави. Філософія історії.
Поворот до об'єктивного та абсолютного ідеалізму.

*Список літератури**Основної*

Фіхте И.Г. Основные черты современной эпохи // Соч.: В 2-х т. - Спб., 1993. - Т.2. - С. 359-618.

Ф.В.Й. Шеллінг (1775-1854)

Структура і основний принцип «філософії тотожності».

Натурфілософія. Принципи побудови.

Трансцендентальний ідеалізм.

Філософія історії.

Філософія мистецтва.

«Філософія одкровення».

*Список літератури**Основної*

Шеллинг Ф В.Й. Система трансцендентального идеализма // Соч.: В 2-х т. - М., 1987. - Т. I. - С. 227-489.

Г.В.Ф. Гегель (1770-1831)

Система. Основний принцип і загальна структура.

«Феменологія духу», як вступ до системи. Висхідні принципи і структура.

«Наука логіки», як вступ до системи. Висхідні принципи і структура.

Філософія природи. Філософія духу.

Філософія історії. Філософія мистецтва.

Філософія релігії.

Філософія філософії.

*Список літератури**Основної*

Гегель Г.В.Ф. Фемениология духа // Соч.: В 14-ти т. - М., 1959. - Т.4. - 440 с.

Л.Фейербах (1804-1872)

Розклад гегелівської школи. Правогегельянці і лівогегельянці.
Д.Ф. Штраус (1808-1874), Б.Бауер (1809-1882), А.Руге (1803-1880),
М.Штірнер (1806-1856), М.Гесс (1812-1875), А.Цешковський (1814-
1894), Е.Домбровський (1822-1846).

Концепція сутності християнства та релігії загалом. Критика
філософії Гегеля.

Антропологічний матеріалізм і «філософія майбутнього».

Теорія пізнання. Відношення до діалектики.

«Нова філософія» як «нова релігія».

«Етика любові» як філософія перебудови суспільства.

Історико-філософська концепція.

Історична доля фейербахіанства. Односторонність оцінки вчення
Фейербаха К.Марксом і Ф. Енгельсом.

*Список літератури**Основної*

Фейербах Л. Основные положения философии будущего // Избр. произв. В 2-х т. - М., 1955. - Т.1.- С. 134-204

К. Маркс (1818-1883)

Філософія дії. Відношення до Гегеля і Фейербаха.

Спроба філософського обґрунтування соціалізму (комунізму).

Теорія відчуження.

Філософські історії («матеріалістичне розуміння історії»)

*Список літератури**Основної*

Маркс К. Економічно-філософські рукописи// Маркс К., Енгельс Ф. Твори. - 2-е вид. - Т.42.

Маркс К. Тези про Фейербаха // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. - 2-е вид. - Т.3

Маркс К. Передмова («До критики політичної економії») // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. - 2-е вид. - Т. 13.

Ф. Енгельс (1820-1895)

Розробка натурфілософського підґрунтя марксизму.

Список літератури

Основної

Енгельс Ф. Діалектика природи // Маркс Ф., Енгельс Ф. Твори.
- 2-е вид. - Т. 20.

Головні надбання німецької класичної філософії.

Єдність і суперечливість німецької класичної філософії.

Границі класичної філософії. Класична і посткласична філософія.

(4) Ірраціоналістична філософія

Й.Г. Гаман (1730-1788). Концепція «безпосереднього знання». Релігійна критика культури. Критика кантівської філософії.

Фр.Г. Якобі (1743-1819). Критика раціоналізму. Філософія «чуття та віри».

Список літератури

Основної

Гаман. Метакритика пуризма розуму // Антологія мирової філософії. - В 4-х т. - М., 1971. - Т.3. - С. 671-673.

VIII. ФІЛОСОФІЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ - ХХ СТ.

Особливості, головні тенденції, напрямки, школи західної філософії. Сцієнтизм (позитивізм, структуралізм, лінгвістична філософія тощо), антисцієнтизм (філософія життя, філософська антропологія, філософія існування тощо) та філософія релігії.

Список літератури

Основної

Мамардашвили М.К., Соловьев Э.Ю., Швырев В.С. Классика и современность: две эпохи развития буржуазной философии // Философия в современном мире. Философия и наука. - М., 1972. - С. 28-94.

Современная западная философия: Словарь. - М., 1991.

Современная западная социология: Словарь. - М., 1990.

(1) Позитивізм

О.Конт (1798-1857). Ідея філофії науки. Смысл поняття «позитивне». Три стадії розвитку. Принципи класифікації науки

Філософія Д.-С. Мілля (1806-1873).

Основні положення вчення Г.Спенсера (1820-1903). Позитивістський еволюціонізм.

Перший та другий позитивізм. Суть вчення Р.Авенаріуса (1843-1896) та Е.Маха (1836-1916) про життєвий ряд, інтродекцію, принципову координацію, досвід як єдину реальність та нейтральні елементи.

Формування, етапи розвитку неопозитивізму - логічного, семантичного та лінгвістичного аналізу.

Постпозитивізм. Критичний раціоналізм К.Поппера, методологія наукового пізнання І. Лакатоша, П.Фейєрбаха. С.Тулміна та ін.

*Список літератури**Основної*

Конт О. Курс позитивной філософії // Антологія мировой філософії: В 4-х т. - М., 1971. - Т.2. - С. 550-586.

(2) Неокантіанство

Формування неокантіанства.

Марбурзька школа - Г.Коген (1842-1918), П.Наторп (1854-1924), Е.Кассієр (1874-1945). Трансцендентальний метод, тлумачення «речі-у-собі». Етичний соціалізм.

Баденська (Фрайбурзька) школа - В.Віндельбанд (1848-1915), Г.Ріккерт (1863-1936), Е.Ласк (1875-1915). Методологія наукового дослідження. Філософія цінностей. Історико-філософська концепція. Фікціоналізм Г.Фейхінгера (1852-1933).

*Список літератури**Основної*

Виндельбанд В. Прелюдии. Філософские статьи и речи // Избранное: Дух и история. - М., 1995. - С. 20-293.

Риккерт Г. Філософія жизни. К., 1998. - С. 269-447.

(3) Неогегельянство

Ідея абсолюту Ф.Бредлі (1846-1924). Філософія держави Б.Бозанкетта (1848-1932). Вчення про дух як субстанцію Д.Мак-Таггарта (1866-1925). Історицизм Р.Д.Колінгвуда (1889-1943).

Філософія духу, філософія практики та філософія історії Б.Кроче (1866-1952). Реальність як творчий розум Дж.Джентілле (1875-1944).

Критичне та ірраціоналістичне тлумачення гегелівської діалектики Р.Кронер (1884-1974), А.Ліберт (1878-1948).

Ірраціоналізація Гегеля у французькому неогегельянстві: Ж.Вааль (1888-1974), О.Кожев (1902-1968), Ж.Іпполіт (1907-1968).

Список літератури

Основної

Коллінгвуд Р.Дж. Идея истории. Автобиография. - М., 1980. - С. 321-417.

(4) Прагматизм

Основні засади вчення Ч.С.Пірса (1839-1914). Проблема істини.

Тлумачення досвіду, істини, практики в працях В.Джемса (1842-1910).

Інструменталістська версія прагматизму Д.Дьюї (1859-1952).

Список літератури

Основної

Джемс В. Прагматизм. - К., 1995. - С. 3-154.

(5) Реалістичні напрямки

Англо-американський неореалізм. Гносеологічне і космологічне в неореалізмі. Філософія процесу А.Уайтхеда (1861-1947). Ідеалістичне і матеріалістичне крило «критичного» реалізму.

«Критична» онтологія М.Гартмана (1882-1950).

Список літератури

Основної

Мур Дж. Э. Опровержение идеализма // Историко-философский ежегодник 1987. - М., 1987. - С. 247-265.

(6) Філософія життя

Рационалізм та ірраціоналізм.

Вчення про волю А.Шопенгауера (1788-1860).

Етика та мистецтво.

Філософія невідомого Е.фон Гартмана (1842-1900).

Головні рубрики філософії Ф.Ніцше (1844-1900): нігілізм, переоцінка всіх цінностей, воля до влади, вічне повернення того ж самого, надлюдина.

Академічна філософія життя - В.Дільтей (1833-1911), Г.Зіммель (1858-1918). Вчення про світогляд. Методологія історичного пізнання.

Філософія культури О.Шпенглера (1880-1936).

Час і тривалість, інтелект та інтуїція, «творча» еволюція і поняття «життєвого пориву».

*Список літератури**Основної*

Ницше Ф. Воля к власти: Опыт переоценки всех ценностей. - М., 1994. - 352 с.

Шопенгауэр А. Мир как воля и представление // Соч.: В 4-х т. - М., 1992. - Т.І. - 394 с.

(7) З. Фрейд, фрейдизм і неофрейдизм

Формування та розвиток психоаналізу З.Фрейда (1856-1939). Основні ідеї.

Аналітична психологія К. Юнга (1875-1961), індивідуальна психологія А.Адлера (1870-1937), сексуально-економічна психологія В.Рейха (1897-1957).

Теорія культурного психоаналізу К.Хорні (1885-1953), гуманістичний психоаналіз Е.Фромма (1900-1980).

*Список літератури**Основної*

Фрейд З. Основные психологические теории в психоанализе // Избранное. - М., 1990. - С. 36-88.

(8) Феноменологія

Ідея феноменології Е. Гуссерля (1889-1938). Феноменологічний метод. Свідомість. Життєвий світ.

Феноменологічний рух.

*Список літератури**Основної*

Гуссерль Э. Философия как строгая наука // Философия как строгая наука. - Новочеркасск, 1994. - С. 127-174.

(9) Філософія існування

Формування філософії існування. Роль С.Кіркегора, М.Бердяєва (1874-1948), Л.Шестова (1866-1938) у становленні антропології існування.

Екзистенціальна аналітика буття М.Гайдеггера (1889-1976). Другий період творчості.

Буття, екзистенція, трансценденція, свобода, ірраціональні ситуації К.Ясперса (1883-1969). Філософія, історія політика.

Французьке крило філософії існування. Вчення про буття, ніщо, вибір і відповідальність, свободу Ж.-П.Сартра (1905-1980). Еволюція філософських поглядів.

Зміст і об'єктивний смисл філософії «абсурду» А.Камю (1913-1960).

Світ як «проблема» і «таїнство» Г.Марселя (1889-1973).

Екзистенціально-релігійні перспективи: М.Бубер (1878-1965), П.Тілліх (1886-1965).

Екзистенціальна філософія культури Х.Ортеги-і-Гассета (1883-1955)

*Список літератури**Основної*

Камю А. Миф о Сизифе. Эссе об абсурде // Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство. - М., 1990. - С.23-100.

Кьеркегор С. Страх и трепет. - М., 1993. - С.15-114.

Хайдеггер М. Бытие и время. - М., 1997. - 451 с.

Ясперс К. Философская вера // Смысл и назначение истории. - М., 1991. - С.419-508.

(10) Філософська антропологія

Антропологічний поворот М.Шелера (1874-1928).
 Біоантропологія Г.Плесснера (1892-1985), А.Гелена (1904-1976).
 Філософська культурантропологія Е.Ротхакера (1888-1965),
 М.Ландмана (нар.1913).
 Філософсько-релігійна антропологія Г.-Е.Хенгстенберга,
 Ф.Хаммера та ін.
 Функціональний підхід Е.Кассіра (1874-1945).

*Список літератури**Основної*

Шелер М. Положение человека в космосе // Избр.произв. - М.,
 1996. - С.129-193.

(11) Герменевтика

Формування сучасної філософської герменевтики. Специфіка
 герменевтичного методу в суспільних науках:
 М.Хайдеггер, Х.-Г.Гадамер, П.Рікер та ін.

*Список літератури**Основної*

Гадамер Х.-Г. Истина и метод: основы философской
 герменевтики. - М., 1988. - Ч. II. - С.221-445.

(12) Структуралізм

Метод і структуралізм, поняття «структура».
 Формування та розвиток лінгвістичного структуралізму Ф.де
 Соссюра (1857-1913). Празький і копенгагенський лінгвістичні
 гуртки. Американська школа структурної лінгвістики.
 Етнографічний структуралізм К.Леві-Строса (нар.1908). Р.Барт
 (1915-1980) та семіотичні практики.
 Стратегія «структурного психоаналізу» Ж.Лакана (1901-1981).
 Археологія знання М.Фуко (1926-1984).

*Список літератури**Основної*

Фуко М. Слова и вещи: археология гуманитарных наук. - Спб.,
 1994. - С.28-40.

(13) Філософія релігії

Неотомізм як філософія Ватикану. Гармонія віри і розуму, пізнання, людина, її місце та призначення у світі, свобода волі у вченні Ж.Марітена (1882-1973) та Е.Жильсона (1884-1978).

Тейярдизм. Еволюційний монізм П.Тейяра де Шардена (1881-1955).

Персоналістський варіант філософії релігії. Персоналізм Е.Мунье (1905-1950).

*Список літератури**Основної*

Маритен Ж. Интегральный гуманизм // Философ в мире. - М., 1994. - С.52-134.

Мунье Э. Что такое персонализм? - М., 1994. - 128 с.

Тейяр де Шарден П. Феномен человека. - М., 1987. - С.36-235.

ІХ. ІСТОРІЯ РОСІЙСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

Ніл Сорський (1433-1508). Ідея індивідуального приєднання до Бога. Вплив ісіхазму на формування «російської йоги».

О.Радішев (1749-1802): смертність та безсмертя людської душі. Теорія «співучасті» («соучаствования»).

І.Кіреєвський (1805-1856). Концепція «інтегративної особи».

О.Хомяков (1804-1856). Розуміння «спільноти», теорія «соборності» як ґрунт для виникнення «всеєдності» В.Соловйова.

«Соборність» як протилежність ідей «об'єднання» російських революційних демократів.

П.Чаадаєв (1794-1856). Пошук шляхів для розвитку Росії та Заходу. Характеристика майбутнього Росії.

Ф.Голубинський (1797-1854). Перший досвід побудови теїстичної системи метафізики (онтологія, теологія, пневматологія). «Християнський платонізм» та онтологізм.

Ф.Сидонський (1805-1873), В.Карпов (1798-1867): розробка проблем філософського знання.

В.Соловйов (1853-1900). Метафізика «всеєдності» та ідеал цілісного знання. Органічна модель світового розвитку, Софія. Християнський універсалізм як ґрунт для подолання розподілу Сходу та Заходу. Концепція християнської етики.

Ф. Достоевський (1821-1881). Розробка ідеалу «всесвітнього православ'я». Людина Росії як «вселюдина» («всечеловек»). Персоналізм. Великий Інквізітор та проблема Бога і людини. М. Бердяєв про творчість Достоевського.

В. Розанов (1856-1919). Ідея безпосереднього зв'язку людини з Богом. Православна віра як ґрунт для гармонізації спільноти.

М. Данилевський (1822-1885). Культурно-історичні типи. Слов'янство як вища ідея.

К. Леонтьєв (1831-1891). Цикли культурно-історичного розвитку.

М. Бердяєв (1874-1948). Характеристика особливостей християнської віри. Філософія свободи, філософія творчості. Творчість та спасіння. Об'єктивізація та творчість. Смісл історії, «нове Середньовіччя».

П. Флоренський (1882-1946). Софійність Світу та Софія-Премудрість. Боротьба хаосу та логосу в філософії культури. Ідея поновлення символічної повноти Реальності.

М. Федоров (1828-1903). Перемога Христа та ідея воскресіння. Тема смерті та перемоги над нею. М. Федоров та російський космізм.

С. Трубецької (1863-1920). Філософія культури. Християнський космізм. Критика філософії В. Соловйова.

С. Булгаков (1871-1944). Шлях до православ'я як шлях «крізь сучасність». Космологія як софійність мітологічного ґрунту світу. «Трете Буття» Софії: космічне призначення людини.

С. Франк (1877-1905). «Неосягнення» як реальний вимір Буття. «Дійсність» та «Реальність». Метафізика Всеїдності як засіб осмислення неосягненого.

Л. Шестов (1866-1938). Філософія трагедії; екзистенціальна унапрявленість концепції Л. Шестова. Афіни та Ієрусалим. Бог без Логосу.

І. Ільїн (1882-1954). Проблема морального вибору людини. Диференція понять «спільнота» та «суспільство».

В. Ерн (1882-1917). Співвідношення раціоналізму та емпіризму. Логос стародавньої та християнської філософії.

Б. Вишеславцев (1877-1954). «Реальність» та «Дійсність», їх співвідношення. Абсолют як «буття третього виміру».

Г. Флоровський (1893-1979). Розкриття змісту християнського універсалізму та християнського платонізму в православ'ї.

О. Лосєв (1892-1988). «Смисли як реалізація всеїдності. Диференціація проблеми Софії. Співвідношення енергії та сутності. Взаємовідношення Світу та Буття.

*Список літератури
Основної*

- Бердяев Н.А. А.С.Хомяков как философ // Н.А.Бердяев о русской философии. В 2-х ч. - Свердловск, 1991. - Ч. 2. - С. 32-37
- Бердяев Н.А. Истоки и смысл русского коммунизма. - М., 1990. - 218 с.
- Булгаков С.Н. Философские мысли трагичности // Вопросы философии. - 1989. - №12. - С. 90-98.
- Вышеславцев Б.П. Этика преображенного Эроса. - М., 1994. - Гл. IX. Бесконечное и абсолютное. - С. 138-153.
- Ильин И.А. Путь к очевидности. - М., 1993. - Ч. I. - С. 290-316.
- Карсазин Л. О личности // Религиозно-философские сочинения. - М., 1992. - Т. I. - С.3-234.
- Розанов В.В. Место христианства в истории // Розанов В.В. Собр. соч.: В 2-х т. - М., 1990. - Т. I. - С. 20-23.
- Его же. Уединенное // Там же. - С.468-539.
- Соловьев В.С. Оправдание добра. - Соч.: В 2-х т. - М., 1988. - Т. I., ч. III. - Добро через историю человечества.
- Трубецкой Е.Н. Метафизические предположения познания. Опыт преодоления Канта и кантианства // Философские науки. - 1989. - №5. - С. 89-102.
- Флоренский П.А. Столп и утверждение истины // Соч. - М., 1990. - Т. I.
- Франк С. Смысл жизни // Франк С. Духовные основы общества. - М., 1992. - С. 147-216.
- Шестов Л. Апофеоз беспочвенности. - М., 1990.

X. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

Українська філософія у контексті національної культури. Нація та національна культура. Етногенез і націостановлення українців. Джерела й складники української культури. Дві концепції історії філософії. Поняття національної філософії.

Проблема співвідношення розуму і віри у філософії «київських книжників»: Іларіон, Лука Жидята, Феодосій Печерський, Нестор, Никифор, Володимир Мономах, Климент Смолятич, Кирило Туровський, Даниїл Заточеник.

Характерні риси й особливості філософської культури Київської Русі: спосіб буття філософії та її розуміння в киеворуській культурі. Проблема пізнання. Онтологічні та натурфілософські ідеї. Сенси буття. Добро і зло. Погляди на людину. Моральні уявлення.

Естетична свідомість. Образ історії і сприйняття часу. Уявлення про суспільство (влада-церква-людина).

Філософські ідеї в духовній культурі України XIII-XV ст. Галицько-Волинський літопис. Єретичні ідеї та ідеї вільнодумства. Літературне та культурне життя України в XV ст. «Логіка Авіасафа», «Промова Мойсея Єгиптянина», «Арістотелеві врата» або «Тайная тайних», Юрій Дрогобич.

Роль Києво-Могилянської Академії у розвитку філософської культури східних і південно-східних народів. Філософія Києво-Могилянської Академії як синтез духовної спадщини київського «візантизму» з філософським надбанням Заходу в межах культури українського бароко. Уявлення про філософію та теорію пізнання. Проблеми онтології та натурфілософії. Етичні погляди вчених Академії. Вчення про державу.

Філософія Григорія Сковороди. Життя і творчість. Наука про Бога або вічну натуру. Вчення про самопізнання людини та переображення її «серця». Біблійна екзегетика та символізм. Етичні погляди. Григорій Сковорода й Просвітництво.

Український романтизм: філософія і світогляд. Сутність романтизму, умови його розвитку в Україні та специфіка. Романтизм - світоглядні основа нового українського письменства. І.Котляревський, М.Максимович, М.Шашкевич, М.Гоголь. Вплив романтичного шеллінгіанства на становлення філософської думки в Україні: Д.Веланський, К.Зеленецький, Й.Міхневич. Кирило-Мефодіївське братство, М.Костомаров, П.Куліш, Т.Шевченко.

Українська академічна філософія XIX ст. Академічна філософія та зміна типу філософствування. О. Новицький про предмет, завдання й поступальність розвитку філософії. С.Гогоцький як історик філософії.

Філософія Памфіла Юркевича. Вчення про ідею. «Філософія серця». Критика антропологічного матеріалізму. Феномен Юркевича й українська духовність. Філософські ідеї в духовній культурі України другої половини XIX - початку XX ст. Позитивізм В.Лесевича. Персоналізм О.Козлова й О.Гілярова. Неокантіанство Г.Челпанова. Монодуалізм М.Грота й психологізм В.Зеньковського. Релігійна філософія П.Ліницького.

Суспільно-політична і філософська думка в українській літературі та публіцистиці другої половини XIX- початку XX ст. В.Антонович, П. Чубинський, О.Кістяківський, М.Драгоманов, С.Подолінський, І.Франко, Л.Українка.

Філософія національного радикалізму в Україні XX ст. Генезис національного радикалізму. Філософське обґрунтування

національного радикалізму у Дмитра Донцова. Микола Міхновський: маніфест національного радикалізму.

Історіософія В»ячеслава Липинського. Еволюція поглядів: від демократизму до авторитаризму або української монархічної ідеї. Національна еліта як фермент державотворення. Дві концепції в українській історіографії. Національна ідея - різновид месіанства. Авторитет сили і сила авторитету. Через державу до нації.

Філософські погляди Д.І.Чижевського. Загальна характеристика творчості. Онтологія, гносеологія. Філософія культури. Історія філософії.

Світоглядно-філософська ситуація в Україні: «крізь Руїну до самовідродження» (20-90 рр.). Пожовтнева «руїна». «Розстріляне відродження». Духовні передумови національного самовідродження філософії.

Список літератури

Основної

Історія філософії України. Хрестоматія. - К., 1993.

Історія філософії України. Підручник. - К., 1994.

Горський В.С. Історія філософії України. - К., 1996.

Огородник І.В., Огородник В.В. Нариси з історії філософії України. - К., 1991.

Вільчинський Ю.М., Скринник М.А., Скринник З.Е., Вільчинська С.В., Карась А.Ф. Розвиток філософської думки в Україні. Курс лекцій. - К., 1994.